

Dagordningsfunktionen och masskommunikationsteori /

Shaw, Eugene F.

bP 505/85

6P
505

M E D D E L A N D E

Nr 85

Mars 1980

DAGORDNINGSFUNKTIONEN OCH MASSKOMMUNIKATIONSTEORI

SHAW, EUGENE F.: AGENDA-SETTING AND MASS
COMMUNICATION THEORY, GAZETTE, VOL. XXV,
No. 2, 1979, ss. 98-105.

ÖVERSÄTTNING OCH REDIGERING:
KURT TÖRNQVIST OCH INGEMAR STAAF

BEREDSKAPSNÄMNDEN FÖR PSYKOLOGISKT FÖRSVAR

1980

M E D D E L A N D E

Mars 1980

Nr 85

DA BORDNINGSPUNKTIONEN OCH MASSKOMMUNIKATIONSTEORI

SHAW, Eugene F. J. *Reading-Setting and Mass
Communication Theory*. *BALTIMORE, VOL. XXV,*
No. 2, 1979, pp. 98-102.

Översättning och redigering
av en av författaren föregående artikel

BEREDSKAPSNÄMNDEN BOK- OCH BIBLIOTEKSFÖRSYNA

DAGORDNINGSFUNKTIONEN OCH MASSKOMMUNIKATIONSTEORI

EUGENE F. SHAW

FÖRORD

Medierna genomslår alla men påverkar dem inte särskilt mycket. Detta påstående summerar det viktigaste av vilken roll spelar massmedierna för opinionsbildningen? Och på vilket sätt sker deras påverkan på allmänheten? Detta är frågor som varit aktuella inom Beredskapsnämnden för psykologiskt försvar (BN) alltsedan de första studierna av tvåstegshypotesen gjordes i slutet av 50-talet. I detta Meddelande presenteras en ny och intressant hypotes om hur massmedierna påverkar allmänheten genom sin dagordningsfunktion.

Teorin har utvecklats av Eugene F Shaw som är biträdande professor i kommunikation och journalism vid University of Tennessee, USA. Den amerikanska tidningsutgivareföreningens centrum för nyhetsforskning publicerade år 1976 en av Shaw utförd studie om mediers trovärdighet med titeln: "The Popular Meaning of Media Credibility".

Författaren hävdar att teorin om dagordningsfunktionen ligger i linje med spridnings- eller flerstegsmodellen. Den nya teorin är också tack skyldig forskningen om människornas användning av och tillfredsställelse med massmedierna. Han menar att teorin om dagordningsfunktionen kan bilda grunden för en övergripande masskommunikationsteori.

Stockholm i mars 1980

Kurt Törnqvist

Ingemar Staaf

Dagordningsfunktionen - En vision av 1984

Vid en yttlig betraktelse liknar dagordningsfunktionshypotesen injektionshypotesen - visionen av 1984 - om mediernas effekter och hur de kan vara till nytta för allmänheten.

FÖRORD

Vilken roll spelar massmedierna för opinionbildningen? Och på vilket sätt sker denna påverkan på allmänheten? Detta är frågor som varit aktuella inom forskningsområdet för psykologiskt försvaret (SM) alltså de första studierna av två- och trepartssamtal gjordes i slutet av 50-talet. I detta utgåvande presenteras en ny och intressant hypotes om hur massmedierna påverkar allmänheten genom sin åsagnsfunktion.

Teorin har utvecklat av Eugene F. Shaw som är biträdande professor i kommunikation och journalistik vid University of Tennessee, USA. Den amerikanska utbildningsvetenskapliga centrum för utvärdering publicerade år 1976 en av Shaw utlörd studie om mediernas trovärdighet med titeln: "The Popular Meaning of Media Credibility".

Författaren hävdar att teorin om åsagnsfunktionen ligger i linje med spridnings- eller flerspridningsmodellen. Den nya teorin är också i takt med den forskning som människor använder sig av och tillförlitligheten med massmedierna. Kan man ett centralt om åsagnsfunktionen kan bidra grundläggande för en övergripande kommunikationsmodell.

Stockholm i mars 1980

Ingemar Staal

Kurt Törnqvist

DAGORDNINGSFUNKTIONEN OCH MASSKOMMUNIKATIONSTEORI

EUGENE F SHAW

Massmedierna genomtränger alla men påverkar dem inte särskilt mycket. Detta påstående summerar det viktigaste av de allmänt accepterade sociala fakta och forskningsresultat om massmedierna i Amerika. D v s viktigast ända till hypotesen om dagordningsfunktionen dök upp.¹⁾

Trots att man accepterar påståendet "genomträngande men inte påverkande" som en truism om masskommunikation i ett modernt demokratiskt samhälle, insisterar de som forskar om dagordningsfunktionen att massmedierna icke desto mindre påverkar starkt på sitt eget speciella sätt. Dock inte på det sätt som den sedan länge misskrediterade "injektionsnålsteorin om massmedieeffekter" varnade för²⁾: Genom att forma och manipulera människors attityder - vad de gillar och ogillar, deras inställning för och emot i frågor som gäller politik, ekonomi och sociala förhållanden.

I stället påverkar massmedierna genom att de fokuserar allmänhetens uppmärksamhet på särskilda händelser, problem och personer samt genom att de bestämmer den betydelse som allmänheten kommer att fästa vid offentliga frågor. Hypotesen om dagordningsfunktionen innebär att på grund av pressen, televisionen och andra nyhetsmedier blir människor medvetna eller inte medvetna om, ägnar uppmärksamhet åt eller försummar, uppvärderar eller nedvärderar speciella drag i det offentliga livet. De tenderar att ta med i eller utesluta i sina kunskaper vad massmedierna tar med i eller utesluter från sitt innehåll. Människor tenderar även att lägga vikt vid det som de tar med på ett sätt som nära liknar den betoning som massmedierna ger åt händelser, problem och personer.

Dagordningsfunktionen - Inte en vision av 1984

Vid en ytlig betraktelse liknar dagordningsfunktionshypotesen injektionsnålshypotesen - visionen av 1984 - om mediernas effekter och kan av den som inte är uppmärksam

förväxlas med denna. Ty dagordningsfunktionen antar en direkt - ehuru ej nödvändigtvis en omedelbar - effekt av massmedierna på dess publik. Men den specificerar också att denna påverkan ej berör människors attityder, utan deras kunskaper. Den tillskriver dessa kunskapsmässiga förändringar att vara ett resultat av att massmedierna spelar rollen som gate-keeper eller kanal i de västliga demokratierna³⁾. Hypotesen om dagordningsfunktionen säger inte att massmedierna försöker övertala - den anklagar dem inte för att ha lagt sig till med en föreskrivande eller försvarande roll i det amerikanska samhället. Nej, massmediernas effekter på människor ses som det principiella resultatet av pressens dagliga arbete att informera sin publik om de möjligheter som finns och att varna dem för farorna, verkliga eller inbillade, i deras omgivning och i resten av världen. Genom att beskriva och i detalj redogöra för att det som finns där ute ger massmedierna människorna en lista på vad de kan tala om och tänka på.

Genom att undvika att göra gällande att det finns attitydeffekter hos medierna ligger hypotesen om dagordningsfunktionen i linje med spridnings- eller flerstegsmodellen⁴⁾; vilken slutligen undanträngt visionen av 1984 när det gäller mediernas påverkan. Den modellen understryker den personliga påverkans roll vid förändringar av mänskligt beteende. Liksom spridningsmodellen erkänner dagordningsfunktionen betydelsen av mellanmänniska kontakter när det gäller att avgöra den slutgiltiga effekten av mediernas innehåll på människorna. Den använder mellanmänniska faktorer för att hjälpa till att förklara de förutsättningar under vilka effekter av dagordningsfunktionen är mer utpräglade.⁵⁾

Nyheter och massmedierna

Den första versionen av spridningsmodellen förklarade att mediernas effekter är indirekta, att även information och nyheter flödar från radio och press till opinionsbildare och från dessa designerade påverkare till resten av befolkningen.⁶⁾ Men detta var innan TV blev ett permanent inventarium i de amerikanska hemmen och transistorapparaterna en

kamrat som kan bäras med från hemmet. De flesta människor får idag sina nyheter direkt från massmedierna⁷⁾: "massmedierna genomtränger alla".

Även de tidiga studierna av nyhetsspridning av kommunikationsforskarna Deutschmann och Danielsson⁸⁾ och av Greenberg⁹⁾ fann att det vid slutet av 1960-talet fanns mycket lite av förmedling av nyheter från pressen till allmänheten via individer kallade för påverkare. Dessa studier bekräftar att man i ett modernt samhälle får merparten av nyheterna genom dess institutionaliserade spridningskanaler, massmedierna. Folk frågar i allmänhet andra om deras personliga åsikter och inte efter information i allmänna frågor.

Men sedan 1984 års modell blivit misskrediterad och spridningsmodellen begränsad till att gälla påverkan av attityder och beteende, hade kommunikationsteorin fått en besvärande lucka. Det finns ingen teoretisk redovisning av hur folk behandlar information från massmedierna och ingen tillfredsställande förklaring till mediernas påstådda effekter på individer och grupper¹⁰⁾. Trots bristen på otvetydiga bevis och på vetenskapliga förklaringar till direkta medieeffekter fortsätter likväl en stor del av allmänheten, många samhällskritiker och några observatörer av populärkultur att anspela på pressens makt.

Forskning om användning och tillfredsställelse

Det finns en annan forskningstradition som förnekar att pressen har en förfärlig makt. Ansatsen med användning av och tillfredsställelse med massmedierna betonar emellertid inommänskliga behov snarare än mellanmänskliga faktorer. I stället för att se tidningar, TV och de andra massmedierna huvudsakligen som spridare av nyheter och information och utövare av makt och inflytande, antar denna forskningstradition att medierna främst är källor till förströelse, tillfredsställelse av individuella behov och underhållande utvägar för personlig eskapism. Med dessa antagan-

den undersöker forskarna hur folk använder ett särskilt medium för sina individuella syften.

De finner att publiken ej passivt låter sig överväldigas av vad de läser i tidningarna, hör på radio, ser på TV eller bio. I stället utnyttjar människor "egensinnigt"¹¹⁾ för eget bruk och för egen tillfredsställelse det medieinnehåll de aktivt väljer att uppmärksamma. De använder materialet framför sig selektivt. Konfronterade med en cafeteria av nyheter, artiklar och underhållning att välja bland, finner de flesta av dem i stort sett vad de vill ha.

Inte vad medierna kan göra med människorna, utan vad de gör för människorna, är det svar som söks av de forskare som föredrar tillfredsställelseansatsen. De har redan identifierat ett nästan förbryllande antal användningsområden för vilka medieprogram och tidningar kan brukas. Men de många möjligheterna till användning och tillfredsställelse trotsar den enkla, systematiska klassifikation och definition som är nödvändig för ett fruktbart program för vetenskaplig forskning. Dessutom har denna forskningstradition hittills misslyckats med att åstadkomma en sammanhängande förklaring av medieanvändning och den söker fortfarande efter ett integrerande begrepp och en samling av generaliserande hypoteser¹²⁾. Dess funktionella närmande till studiet av massmedierna och deras publik resulterar för det mesta i ett fortsatt brännmärkande av medierna för att de spelar en dysfunktionell roll i samhället. Ironiskt nog misslyckas ofta sådan forskning med att minska rädslan hos många för att massmedierna utövar ett starkt inflytande över sin publik. Faktum är att resultaten ibland ger ytterligare anledning till oro för vad medierna gör med folk.

Icke desto mindre erbjuder forskningen om användning och tillfredsställelse ett värdefullt alternativt perspektiv för vår förståelse av mediernas funktioner i samhället. Den har fäst uppmärksamheten på publikens varierande förväntningar på olika medier. (Vilket medium, vilken kanal, vilket program kan bäst - kan fullgott - tillfredsställa mina behov? Det är en fråga som sällan, om någonsin, ställs

explicit, men som ofta om inte alltid besvaras implicit.) Lika viktigt är att den har antytt hur de varierande sociala sammanhang i vilka olika slags människor exponeras för medierna kan påverka deras användning av och tillfredsställelse med medierna.¹³⁾

Teorin om dagordningsfunktionen är tack skyldig denna forskningstradition för sin utgångspunkt: en inledande koncentration på människors behov. För att pröva denna teori har mycken forskning fokuserats på medborgarnas behov av orientering under en politisk valkampanj. Men teorin själv är utformad så att den är öppen för andra personliga och samhälleliga behov hos individen som kan antyda förekomsten av dagordningsfunktionsfenomenet.

Det vill säga, de som forskar om dagordningsfunktionen erkänner att psykologiska och sociala egenskaper hos väljarna bestämmer deras politiska användning av medierna. Sådan användning förväntas i sin tur leda till uppkomsten av dagordningsfunktionseffekter när det gäller politiska frågor. Men inte vilka som helst av mångfalden mänskliga drag, psykologiska eller sociala förväntas utlösa dagordningsfunktionsprocessen. Dessa föregående faktorer finns med största sannolikhet bland de olika typer av tillfredsställelse som folk söker från tryckta medier och etermedier, bland de idiosynkratiska bruk som människor gör av dessa medier och bland de mänskliga behov som tillfredställs genom individuella upplevelser med medierna.

Behovet av information - behovet att veta mer om den politiska kampanjen, kombattanterna och stridsfrågorna - är endast en typ av mänskliga behov. En självklar observation - ja. Men en som tyder på att forskning om dagsordningsfunktionen måste följa spåret från tillfredsställelsesforskningstraditionen och utvidgas utöver nyhetsinnehållet i medierna. Effekter av dagordningsfunktionen som kommer från människors vanemässiga exponering för andra mediers kost måste även undersökas, och då inte bara under en politisk kampanj.

Användandet av medierna under en valkampanj

Men även under en sådan kampanj kan informationsbehov som har samband med politik vara ganska olika och ge upphov till olika slags användning av medierna, såväl som till andra former av informationsbehandling. En person kan exempelvis söka information av inommänskliga skäl (d v s för privat konsumtion - för att åtminstone tillfredsställa sin nyfikenhet eller) för mellanmänskliga skäl (för att dela med andra eller för att visa upp för andra). Och nyhetsmedierna kan användas inte bara för att få instruktion eller hjälp att värdera det politiska skeendet. Behovet av politisk information kan indikera ett behov att bli stärkt.¹⁴⁾ Information skulle då sökas främst för att befästa eller stärka de politiska åsikter en person redan har.

Inte alla medborgare blir indragna i den politiskt laddade atmosfären hos deras omgivning under en politisk kampanj. De som har ett ringa intresse för politik kan helt enkelt använda tidningar och television för att "komma bort från alltsammans" genom att välja specialprogram och underhållningsmaterial och på så sätt undvika politiska nyheter så mycket som möjligt.

Under ett valår kan andra bestämma sig för att de "fått nog av politik på ett tag" och söka avkoppling i mediernas icke-politiska innehåll. Detta är en annan sorts eskapism¹⁵⁾, som i detta fall beror på informationsöverflöd. Men eftersom medierna har blivit en väsentlig del av den politiska miljön i detta land, kan man då verkligen fly från politiken i medierna under en kampanjsäsong genom att helt undvika dessa?

Under vilka förutsättningar kan en omfattande användning av medierna för eskapism leda till ett politiskt engagemang - ett möjligt resultat av att man oavsiktligt träffar på det politiska innehållet i medierna? Mer generellt, kan en människas vanemässiga användning av tidningar och TV ändras inför en politisk kampanj? Ändras en individs användning av massmedierna under en kampanj?

Sådana frågor, som reflekterar påverkan från tillfredsställelseansatsen, behöver undersökas för att vidga ramen för tesen om dagordningsfunktionen och för att bestämma räckvidden av dagordningsfunktionens effekt på mediernas publik. Mycket arbete behöver göras. Men när teorin om dagordningsfunktionen är tillräckligt genomarbetad och begreppsmässigt utvidgad, kommer en väsentlig länk att ha fogats mellan två distinkta och separata forsknings-traditioner - medieeffekter och publikens tillfredsställelse. Kanske kan dagordningsfunktionsbegreppet åstadkomma en fruktbar sammansmältning av dessa två ansatser, så att de tryckta mediernas och etermediernas roll i det amerikanska samhället kan bli klart etablerad och helt förstådd.

För närvarande fyller dagordningsfunktionen ett tomrum i kommunikationsteorin genom att lokalisera och definiera mediemakt som ett speciellt inflytande inte så mycket på fastheten i en persons mentala och verbala beteende utan på strukturen hos de privata och sociala aktiviteterna. Detta är ingen obetydlig fråga, varken för individen som är så påverkad eller för samhället. Som jag sagt på annat håll:¹⁶⁾

"Om det är sant att förstahandskällorna till vad folk tänker på och talar med andra om är massmedierna..... då kan alla sektorer av offentligt liv hos ett socialt system påverkas grundligt av vad en tidning skriver och vad televisionen sänder. Och deras psykologiska och sociala effekt på individer som regelbundet och även vanemässigt exponeras för det som bjuds av de många medierna och deras mångfald av kanaler bör inte bli lättvindigt nedvärderat genom att peka på andra faktorer - andra faktorer som påstås förmedla, och som man tror mildrar, effekterna av massmedierna på barn som ser på television eller på vuxna som skummar sin kvällstidning,"

Attityder och beteenden styrs vanligen av kunskaper - vad en person vet, tänker och tror.¹⁷⁾ Därför innebär dagordningsfunktionen hos massmedierna en potentiellt massiv påverkan vars fulla dimensioner och konsekvenser det återstår att undersöka och värdera. Mediernas roll i en nations politiska, ekonomiska, sociala och intellektuella liv och deras inflytande på en persons kulturella och religiösa

värden, normer vad gäller sex och fritid, arbets- och lek- beteende, kan vara långt större än teorin om dagordnings- funktionen för närvarande preciserar det. Ty det grundlägg- ande påståendet i dagordningsfunktionsteorin är att män- niskors förståelse av mycket av den sociala verkligheten är kopierad från medierna.

I en politisk kampanj tenderar till exempel människorna en- ligt föreliggande vittnesbörd¹⁸⁾ att följa tidningarnas och TV:s ledning när det gäller att bedöma den mening och hur stor betydelse man ska fästa vid de olika frågorna och vid de många aspekterna på den rapporterade politiska aktivi- teten och på kandidaternas kvalifikationer. För många är detta liktydigt med att föreslå vad de bör ha åsikter om. Politiska åsikter och attityder är naturligtvis föremål för en stabilisering genom mellanmänskliga inflytanden. Dock hävdar icke så få observatörer¹⁹⁾ att i teknologiskt avan- cerade länder som Förenta Staterna håller den mer person- liga gruppens inflytande på människor att försvagas och de mer opersonliga inflytandena att vinna i styrka. De pekar på upplösningar av familjebanden, minskningen av antalet medlemmar i kyrkorna och undvikandet av partipolitisk identi- fikation hos röstande i Amerika. Är det möjligt att mass- medierna håller på att ta över som ett funktionellt substi- tut för personers och gruppers inflytande - och har blivit opinionsledare i en teknologisk era?

De mäktiga massmedierna?

I en föga uppmärksammas - och bland kommunikationsforskarna föga beaktad - uppmaning att "återvända till begreppet om de mäktiga massmedierna"²⁰⁾ anser forskaren Noelle-Neumann att de har gjort detta. Hennes argument vilar emellertid snarare på en analys av "tre avgörande faktorer hos massmedierna" än på den socialpsykologiska förklaring som presenterats här.

De tre drag hos massmedierna genom vilka dessa påverkar och som analyseras av Noelle-Neumann - allestädesnärvaro, kon- sonans och kumulation - kan lätt innefattas i begreppet om dagordningsfunktionen. Allestädesnärvaro hänför sig i

ett modernt samhället till den genomträngande närvaron av massmedierna, som är tillgänglig för alla medborgare utan åtskillnad för information och förströelse - och självklart även för deras personliga tillfredsställelse. Denna faktor utgjorde grunden för "injektionsnålsteorin", vilken naivt förutsätter att ett vida spritt budskap automatiskt har en vittomfattande likriktningseffekt.

Hennes två andra mediekarakteristika, kumulation och konsonans, är västvärldens funktionella motsvarigheter till två förhållanden som finns i kommunistländerna och som bidrar att förklara en totalitär regims i stor utsträckning framgångsrika tankemanipulation och sociala kontroll av befolkningen. De två förhållandena har blivit identifierade som kommunistpartiets mediemonopol och frånvaron av motbudskap.

Kumulation, som ett drag hos medierna, är pressens kontinuerliga behandling av vissa ämnen, trender och teman. På grund av den upprepade publicitet som ges dessa av medierna, tenderar de favoriserade ämnena att dominera publikens uppmärksamhet. Vi måste komma ihåg att repetition inte bara hjälper till att sänka den störningspotential (som finns i alla budskap, kanaler eller mottagare) som hotar det exakta mottagandet av ett visst budskap. Det används också ofta som ett retoriskt knep vid propaganda.

Forskare har funnit att dagordningsfunktionen ofta uppträder som en kumulativ effekt. Det vill säga, vid varje tillfälle en person rangordnar vad som är de viktiga offentliga händelserna eller frågorna sammanfaller dessa med mediernas värdering av samma ämnen. Men detta endast om mediernas dagordning mäts över en längre period - som en kumulativ effekt. Men för närvarande menas inte något så skändligt som avsiktlig manipulering eller tankekontroll av en demokratisk press. Dagordningsfunktionen hos medierna ses som gagnelig för individen och samhället. När allt kommer omkring, fyller den ett behov hos medlemmarna att hålla

sig väl orienterade om sin omgivning, en omgivning som den uppfattar ständigt utvidga sig och bli alltmer förvirrande. Båda dessa uppfattningar förstärks i själva verket av medierna själva.

Eftersom de förser sin publik med så många budskap om så många saker, kan medierna för många människor bli källor till förvirring och förorsaka psykologiskt informationsöverskott. Eftersom de selektivt framhäver vissa ämnen, trender och teman, producerar de å andra sidan också en metodisk struktur enligt hypotesen om dagordningsfunktionen. Medierna tillhandahåller med andra ord mer än en mängd nyheter. De tillhandahåller även de fack i vilka läsarna och tittarna enkelt kan klassificera information på ett metodiskt sätt.

Människorna får hjälp med att hantera den oändliga anhopningen av händelser och synpunkter genom det sätt på vilket medierna arrangerar, organiserar och prioriterar händelser och frågor som deras publik bör ta ställning till och värdera. Den obekanta, komplexa världen eller den hektiska lokala politiska kampanjen tenderar att för mediernas publik bli en assimilerad och ordnad helhet som tillåter tidningsläsaren och TV-tittaren att känna sig ha mer kontroll över sin omgivning. Och som ett resultat av att så många människor ofta och samtidigt vänder sig till massmedierna för sådan hjälp och på så sätt delar samma dagordning, kan en stor nation eller ett litet lokalt samhälle snabbare och med mindre slitningar nå ett samförstånd i samhällsfrågor än som annars skulle vara möjligt.

Det tredje draget som understryks av Noelle-Neumann, konsonans, hänför sig till tendensen hos professionella kommunikatörer att producera likartade detaljer, synpunkter och betoningar när de rapporterar om en fråga, händelse eller offentlig person. För detta ofta noterade samförstånd mellan tidningar och mellan de tryckta medierna och etermedierna har givits många förklaringar. Dessa

sträcker sig från vanligen obevisade beskyllningar om hemliga samförstånd och konspiration till vetenskapligt obestyrkta anspråk på professionell objektivitet.²¹⁾ De verkliga skälen kan ligga någonstans mellan dessa två ytterligheter, nämligen det allmänt omfattade kriteriet inom yrket på vad som har nyhetsvärde, den traditionella journalistiska stilen att presentera information, den relativa uniformiteten i bakgrund, ideologi och förväntningar som finns inom den arbetande pressen (i kontrast till de stora skillnader som finns inom dess publik), mediernas gemensamma beroende av ett begränsat antal nyhets- och informationskällor och deras likhet i den organisatoriska strukturen och procedurerna för att införskaffa och tillhandahålla information.

Tillsammans med allestädesnärvaro och kumulation medverkar denna konsonans till att öka mediernas effekt på forandet av den allmänna opinionen genom att reducera, för att inte säga eliminera, de möjligheter människor har att tillämpa selektiv exponering då de använder massmedierna.

Och man kan lätt förstå hur en masspubliks uppfattningar kan formas, t o m förvrängas, av medierna om vad som är majoritetens åsikter, normer och värderingar. Människor tenderar att forma attityder om allmänna frågor med en medvetenhet om att andra också reagerar på samma problem, händelser och frågor. På så sätt kan deras uppfattningar om vad folk i allmänhet tycker, vilka de fått från massmedierna, skapa ett tvång till likritning. De mer lättpåverkade kan t o m bli motiverade av sin uppfattning om situationen att acceptera de synbarligen dominerande synpunkter så som den reflekteras i medierna.

Vare sig den är avsiktlig eller inte, är en så effektiv social kontroll från massmediernas sida en verklig möjlighet. Och inte enbart under en politisk kampanj. På alla områden av livet, i den utsträckning som allestädesnärvaro,

kumulation och konsonans är verksamma, blir mediernas makt att påverka, inte bara kunskaper utan även attityder och beteenden, helt överväldigande.

Denna makt kan utföras inte enbart på uppdrag utan också genom utelämnande. De offentliga angelägenheter och de aspekter på den sociala miljön som ej rapporteras, ej diskuteras och ej skildras i tidningarna eller i etermedierna kommer sannolikt inte heller att ingå i eller inverka på människors diskussioner och värderingar. Och på så sätt kan den samstämmighet som nåtts genom staten vara olämplig för de väsentliga problem, händelser eller frågor som möter ett demokratiskt samhälle. Det man inte ser, tänker man inte på.

I en individs privata liv kan också samma anpassning till mediernas åsikter äga rum. Resultaten från tillfredsställelseforskning då det gäller användningen av medierna för vägledning beträffande ens personliga problem tycks antyda detta.

Mediernas effekter - cirkeln sluter sig

Dessa spekulationer och hypoteser om massmediernas makt behöver dock undersökas empiriskt, men inte längre styckevis eller med en förväntan att finna omedelbara effekter på människors attityder eller beteende. Endast genom undersökningar som sträcker sig över långa perioder kan mediernas påverkan på kunskaper bindande följas till deras slutliga effekter på beteende. Sådan forskning skall omfatta observationer av hur förändringar i kunskapsstrukturerna modifierar attityder och påverkar beteendet hos de personer som exponeras direkt eller indirekt via mellanmänskliga kanaler för påverkan av mediernas dagordningsfunktion.

Någon har föreslagit, inte helt på skämt, att endast en "kringel-liknande" modell skulle vara adekvat för en tillfredsställande masskommunikationsteori, därför att det finns så många ömsesidigt beroende och växelverkande faktorer som

måste tas med i beräkningen. Masskommunikation är en mänsklig verksamhet. Och mänskligt beteende är fascinerande komplext. Erfarenheten av decenniernas frustrerande teoribyggnade och modellprövning är bevis för den stora komplexiteten hos både mediernas påverkan och publikens tillfredsställelse.

Med begreppet dagordningsfunktion kan emellertid kommunikationsteoretikerna ha funnit den organiserande och förklarande principen för de flesta av de isolerade fakta som redan är kända om massmediernas strukturer, processer och effekter. Detta begrepp kan även visa sig vara en produktiv guide för att integrera nya vetenskapliga rön, allt eftersom de dokumenteras, i en övergripande masskommunikationsteori.

Publikens fruktan för och kritikernas misstanker mot massmedierna har intensifierats allt eftersom massmedierna har expanderat över landet. Kanske kommer dessa farhågor och misstankar, då den utvecklade dagsordningsfunktionen blivit empiriskt helt kartlagd, att till sist bli vetenskapligt bekräftade.

Om detta skulle vara fallet, har vi slutit cirkeln i kommunikationsteorin: De allt genomträngande massmedierna är verkligen allt genomträngande.

NOTER

1. Maxwell McComb och Donald L Shaw, 'The Agenda-setting Function of the Media', Public Opinion Quarterly, Vol 36, 1972, pp. 176-87
2. För en kritisk granskning av denna modell se Everett M Rogers, 'Mass Media and Interpersonal Communication', i Ithel de Sola Pool och Wilbur Schramm, eds., Handbook of Communication. Chicago, Rand McNally, 1973, pp. 292-93
3. I 'A Conceptual Model for Communication Research', Journalism Quarterly, Vol 34, 1957, pp. 31-38, där Bruce Westley och Malcolm McLean i sin massmediemodell skiljer mellan tre roller hos massmedierna: förespråkare (nyhets-källor), kanaler (massmedierna som gate-keepers) och be-teende (massmediernas publik). I en särskild kommunika-tionssituation där dessa verkar, har massmedierna någon av dessa tre roller.
4. Paul Lazarsfeld och Herbert Menzel, 'Mass Media and Personal Influence', i Wilbur Schramm, ed., The Science of Human Communication. New York, Basic Books, 1963, pp. 94-115.
5. Men dagordningsfunktionsteoretikerna borde vara försik-tiga med att påstå att "Man kan nästan definiera den medieinformation som misslyckas med att stimulera mellan-mänsklig diskussion hos publiken att ha samma effekt som det filosofiska träd som faller i ödemarken". John P Robinson, 'Mass Communication and Information Diffusion', i F Gerald Kline och Phillip J Tichenor, eds., Current Perspectives in Mass Communication Research. Beverly Hills, Sage Publications, 1972, p. 88.
6. Paul Lazarsfeld, Bernard Berelson och Hazel Gaudet, The People's Choice. New York, Columbia University Press, 1944.

7. Roper Organization, Changing Public Attitudes Toward Television and other Mass Media, 1959-1976, New York, Television Information Office, 1977.
8. Paul J Deutschmann och Wayne A Danielsson, 'Diffusion of Knowledge of the Major News Story, Journalism Quarterly, Vol 37, 1960, pp. 345-55.
9. Bradley S Greenberg, 'Person-to-Person Communication in the diffusion of News Events', Journalism Quarterly, Vol 41, 1964, pp. 489-94.
10. Efter att ha gått igenom ett decennium av forskning vad gäller informations-spridning, summerar John Robinson, 'en dyster poängsumma för mediernas effektivitet att förmedla nyhetsinformation' och drar slutsatsen att mediernas roll i sådan spridning t o m är dysfunktionell: "... "Massmedierna bidrar till stor del att vidga de redan existerande informationsklyftorna som skiljer den universitetsutbildade från resten av samhället och kan därför göras ansvariga för att skapa ännu större skillnader i opinionen i vårt samhälle, än som skulle vara fallet utan medierna', Kline och Tichenor, op. cit., pp. 74 och 83.
11. Raymond A Bauer, 'The Obstinate Audience', American Psychologist, Vol 19, 1964, pp. 319-28.
12. Liknande kritik av denna ansats har gjorts av några av dess ledande representanter: Elihu Katz, Jay G Blumler, Michael Gurevitch, 'Uses of Mass Communication by the Individual', i W Phillips Davison och Frederick T C Yu, eds., Mass Communication Research: Major Issues and Future Directions. New York, Praeger, 1974, pp. 11-35.
13. Ibid.
14. Lewis Donohew och Leonard Tipton, 'A Conceptual Model of Information Seeking', och Charles K Atkin, 'Instrumental Utilities and Information Seeking', i Peter Clark, ed., New Models for Mass Communication Research. Beverly Hills, Sage Publications, 1973, pp. 243-68, 205-42.

15. Elihu Katz och David Foulkes, 'On the Use of Mass Media as "Escape" ', Public Opinion Quarterly, Vol 26, 1962, pp. 377-88.
16. Eugene F Shaw, 'Some Interpersonal Dimensions of the Media's Agenda-Setting Function, uppsats presenterad för National Conference on Agenda-Setting Function of the Press, Syracuse University, Oktober 1974.
17. Men se Herbert E Krugman, 'The Impact of Television Advertising: Learning Without Involvement', Public Opinion Quarterly, Vol 29, 1965, pp. 349-56.
18. Donald L Shaw och Maxwell E McCombs, eds., The Emergence of American Political Issues: The Agenda-Setting Function of the Press. St. Paul: West Publishing Co., 1977.
19. Se exempelvis Jaques Ellul, Propaganda: The Formation of Men's Attitudes. New York: Knopf, 1965.
20. Elisabeth Noelle-Neumann, 'Return to the Concept of Powerful Mass Media', Studies of Broadcasting, Vol 9, 1973, pp. 67-112.
21. Grebners analys av den kommersiella pressen i Frankrike fann exempelvis starkt stöd för "påståendet att det ej finns något i grunden icke-ideologiskt, opolitiskt och opartiskt nyhetssamlings- och rapporteringssystem". Georg Grebner, 'Ideological Perspectives and Political Tendencies in News Reporting', Journalism Quarterly, Vol 41, 1964, pp. 495-508 och 516.

BEREDSKAPSNÄMNDEN SENASTE MEDDELANDE

- Peled, Tsiyona
Katz, Elihu 71 Massmediernas funktioner i krig
April 1977 (30 s)
- Gallup, Georg H 72 Människornas behov och behovs-
tillfredsställelse
Augusti 1977 (16 s)
- Törnqvist, Kurt
Pragsten, Lennart 73 Opinionsutveckling i Japan
Januari 1978 (14 s)
- Gyllencreutz, Anna-Stina 74 Stress under extrema förhållanden
Mars 1978 (6 s)
- Pragsten, Lennart 75 Massmediernas roll i opinions-
bildningen
April 1978 (12 s)
- Törnqvist, Kurt
Staaf, Ingemar 76 Finska attityder till utrikes-
politik och försvar
April 1978 (7 s)
- Goodman, Hirsh 77 Känslan för censur
Augusti 1978 (11 s)
- Staaf, Ingemar -- Prov med nya larmsignaler
September 1978 (34 s)
- Wang, Georgette 78 Informationsnytta som pre-
diktör för tidningsläsning
Oktober 1978 (10 s)
- Lee, Reymond S H 79 Trovärdighet hos TV- och tid-
ningsnyheter
Januari 1979 (15 s)
- Törnqvist, Kurt
Staaf, Ingemar 80 Allmän opinion och säkerhets-
politik - västtyska erfarenheter
Mars 1979 (12 s)
- Lendvai, Paul 81 Tung luft i etern - frekvensernas
krig
Augusti 1979 (12 s)
- Fang, Irving E 82 Psykologisk krigföring mellan
Kina och Taiwan
September 1979 (19 s)
- Törnqvist, Kurt
Staaf, Ingemar 83 Pressen om snöstormen
November 1979 (51 s)
- Noelle-Neumann, Elisabeth 84 Den allmänna opinionen
omvärderad
Januari 1980 (21 s)

KUNGL. BIBL.

1980-03-13

STOCKHOLM

ISSN 0348-9248

PRIS 12 KRONOR